Olga Schihalejev, Merike Olt-Kleeband, Aleksandra Sooniste

KOHTUMISED.
VÄÄRTUSED JA VALIKUD

Usundiõpetuse õpik II kooliastmele

maurus
ÕPPEMATERJALIDE KIRJASTUS

Väljaandja kinnitab tööraamatu vastavust kehtivale põhikooli riiklikule õppekavale.

Kohtumised. Väärtused ja valikud
Usundiõpetuse õpik II kooliastmele

Autorid Olga Schihalejev, Merike Olt-Kleeband, Aleksandra Sooniste
Retsensendid Marju Kõivupuu, Evija Pärn
Toimetaja Esta Hainsalu
Keeletoimetaja Piret Põldver
Kujundaja Einike Soosaar

ISBN 978-9949-641-79-6
Trükk Printon

Õpiku väljaandmist on toetanud Eesti Kirikute Nõukogu

Autoriõigus © Maurus Kirjastus OÜ, 2020
Tartu mnt 74, 10144 Tallinn
www.kirjatusmaurus.ee
tellimine@kirjastusmaurus.ee, telefon 5916 6117

Kõik õigused kaitstud. Ilma autoriõiguse omaniku kirjaliku loata pole lubatud ühtki selle väljaande osa paljundada ei mehaaniliselt ega muul viisil.

Sisukord

SISSEJUHATUS
Kust me teame, mis on hea ja õige? 5
Mida usutakse judaismis? 9
Mida usutakse kristluses? 13
Mida usutakse islamis? 17
Mida usutakse hinduismis? 22
Mida usutakse budismis? 27

ÕIGLUS
Õiglusjumalanna Maat võidutseb kaose üle 33
Anne'i kogetud ebaõiglus 36
Malala Yousafzai võitlus 39

VAPRUS
Noore Maarja vaprus 43
Mahatma Gandhi vägivallatu vaprus 47
Tham Luangi vaprad 50

ENESEDISTSIPLIIN
Islami paastukuu 55
Teismeline, kelle sihikindlus muutis paljude elu 59
Gerd Kanter, sammu kaupa võiduni 62

TARKUS
Õpetussõnad ja vanasõnad 65
Sir Isaac Newton. Kas usk ja teadus saavad maailma seletada? 68
Dalai-laama tarkus 72

USK
Siddhārtha Gautama 77
Lepitaja hiphop 81
Nick Vujicici piirideta usk 84

LOOTUS
Laozi tasakaal 89
Helen Keller 92
Greta Thunbergi võitlus looduse lootuse nimel 95

ARMASTUS
Mirabai armastus 99
Ema Teresa tegutsev armastus 102
Mondo muudab maailma 105

KOKKUVÕTE
Andestus 109

SISSEJUHATUS

Kust me teame, mis on hea ja õige?

Sõprus ei ole ellujäämiseks möödapääsmatu. Küll aga on see üks asjadest, mis annab ellujäämisele väärtuse.

C. S. Lewis

Kuidas me teame, mismoodi on õige käituda? Õige käitumise mõõdupuuks võivad olla riigis kehtivad seadused, kogukonnas kehtivad kirjutatud ja kirjutamata reeglid, usulised tõekspidamised, inimese südametunnistus ja eeskujud.

Reeglid ja seadused ühelt poolt kaitsevad meid ja teisalt piiravad. Need korrastavad inimestevahelist suhtlemist ning muudavad elu turvalisemaks.

Reeglid juhivad käitumist peredes, sõpruskondades, koolides, organisatsioonides ja kogukondades. Igas peres kehtivad omad reeglid. Näiteks on omavahel kokku lepitud, kui kaua tohib väljas olla või kuidas tehakse majapidamistöid. Reeglid luuakse vajaduse järgi, need on paindlikud ja neid saab kergesti muuta. Nõnda võib laste kasvades muutuda kokkulepe, mis kellaks peab sõbra juurest või peolt koju tulema.

Seadused toimivad riiklikul tasandil, nende vastuvõtmist arutab, hääletab ja kinnitab **parlament** ehk **riigikogu**. Seadused sõnastatakse võimalikult täpselt, et kõik inimesed saaksid neist ühtemoodi aru. Seaduse vastuvõtmisele eelneb palju tööd. See algab **eelnõust**, mida töötatakse läbi, arendatakse ja hääletatakse enne jõustumist. Eesti riigis kehtivad erinevad seadused, kõige olulisem on Eesti Vabariigi põhiseadus, mis võeti vastu 28. juunil 1992.

Seaduse rikkumise eest peab raskematel juhtudel vastust kandma kohtu ees. Kohus võib karistada süüalust näiteks trahviga.

eelnõu – tekst, mis esitatakse riigiorganile või rahvale aruteluks; seaduse eelnõu on uue seaduse mustand

ideaal – mõeldavatest võimalustest parim, täiuslik, millegi täiuslikkuse kehastus

parlament – inimesed, kes on rahva valitud, et võtta riigis vastu uusi seadusi; Eestis on selleks riigikogu

Kohtud töötavad inimeste ja nende õiguste kaitse ning õigusriigi toimimise heaks. Riigikohus on Eestis kõige kõrgem kohus.

Kirjutatud või kirjutamata reeglite või kokkulepete rikkumise eest määrab karistuse lapsevanem või keegi teine, kellega on midagi omavahel kokku lepitud. Näiteks mängureegli(te) rikkumise eest võib karistuseks olla mängukorra vahelejätmine.

Igal inimesel on arusaam sellest, mis on õige ja mis vale, mis on hea ja mis halb. Kui keegi tunneb, et on teinud midagi valesti (valetanud, astunud mõnest keelust üle, solvanud kedagi), öeldakse, et sellise inimese **südametunnistus** hakkab vaevama. Südametunnistus on nagu sisemine kompass, mis näitab õiget ja head käitumissuunda. Lubatud, hea ja õige ning keelatud, vale või paha on paika pandud ka eri **religioonides**. Teinekord võib olla nii, et see, mis ühes religioonis on lubatud, on teises keelatud.

religioon ehk usund – jumalikuks või pühaks peetavate jõududega seotud uskumuste, müütide, eluviiside, normide ja tavade süsteem

südametunnistus – inimese enda sisemine tunne ehk teadlikkus sellest, mis on õige ja mis vale

Selles õpikus tutvume eri maailmareligioonide kõrval inimestega, kelle elu on mõjutanud paljude teiste omi. Mõni neist inimestest pole seotud ühegi religiooniga, teisi on suunanud ja mõjutanud suurte maailmareligioonide elutunnetus, pühaks peetav pärimus ja ilmutused ning aegade jooksul talletatud arusaamad. Religioonid vormivad oma lugude kaudu inimeste ideaale ja tõekspidamisi.

Vaatleme lähemalt viit suuremat religiooni ja seitset voorust. **Vooruse** mõiste on väga vana, seda kasutati juba mitu tuhat aastat tagasi. See tähendas parimat olemise viisi ehk mingi asja loomutäiust. Usuti, et igaühel on oma voorus. Vooruslik võis olla inimene või mõni tema omadus, näiteks ausus. Vooruslik võis olla riik, kuid ka mõni ese. Näiteks noa voorus on teravus, sest selle loomupärane ülesanne on lõigata; tule voorus on aga kuumus.

Mis võiks olla inimese voorus? Eri religioonid ja erinev arusaamine elust annavad siin erinevaid vastuseid. Vanas Kreekas 4. sajandil eKr peeti niisugusteks voorusteks tarkust, mõõdukust, vaprust ja õiglust. Neid nimetati **kardinaalvoorusteks**, millest sõltuvad ja millele toetuvad kõik muud head loomuomadused. Usuti, et just nendel loomuomadustel, mida saab igaüks endas arendada, püsib hea inimestevaheline suhtlus. Hiljem lisati kristluse mõjul neile neljale veel kolm **teoloogilist** voorust: usk, lootus ja armastus. Neid peeti **ideaalideks**, mille poole tasub inimesel kogu oma elu jooksul püüelda.

Meie õpikus on nende vooruste kandjaks kolm inimest, kelle elu ja valikuid on need voorused suunanud. Nende elulugude abil saad sinagi arutleda ja mõelda, milliseid isikuomadusi ja voorusi sina oma elus arendada tahaksid. Kas mõnda seitsmest voorusest või hoopis midagi muud?

Arutlemiseks

- **Kas nõustud väitega „Seadus on kaalukam kui reegel"? Põhjenda. Püüa leida põhjendusi ka vastupidisele seisukohale.**
- **Seadused ja reeglid põhinevad väärtustel. Loe läbi Eesti Vabariigi põhiseaduse sissejuhatus. Millistele väärtustele see tugineb?**

Kõikumatus usus ja vankumatus tahtes kindlustada ja arendada riiki, mis on loodud Eesti rahva riikliku enesemääramise kustumatul õigusel ja välja kuulutatud 1918. aasta 24. veebruaril, mis on rajatud vabadusele, õiglusele ja õigusele, mis on kaitseks sisemisele ja välisele rahule ning pandiks praegustele ja tulevastele põlvedele nende ühiskondlikus edus ja üldises kasus, mis peab tagama eesti rahvuse, keele ja kultuuri säilimise läbi aegade…

https://www.riigiteataja.ee/akt/115052015002

Keskaegses kunstis on sagedaseks motiiviks neli kardinaalvoorust ja kolm teoloogilist voorust. Francesco Pesellino maalil, mis valmis 15. sajandil Itaalias, näeme vasakult paremale tarkust, õiglust, usku, armastust, lootust, vaprust ja mõõdukust.

- **Täida vihikusse tabel õpiku teksti ja oma arusaama põhjal. Seejärel võrdle vastuseid klassikaaslaste omadega.**

	Reegel	Seadus	Südametunnistus
Kes kehtestab?			
Kuidas võetakse vastu?			
Mis on sellele iseloomulik?			
Millised on karistused rikkumise eest?			
Kes kontrollib?			

RÜHMA-TÖÖ

Tegevusülesanne

Tehke kollaaž „Südametunnistus“.
Valige pildid või joonistage ise, millega saaks võrrelda südametunnistust (hoiatussignaal, politsei, sisemine antenn, peegel, vaikne hääl jne).
Kuidas südametunnistust leitakse või kaotatakse?
Mida see takistab ja mida võimaldab?
Kirjutage iga pildi juurde lühike selgitus, mida see südametunnistusest räägib. Tutvustage kollaaže üksteisele.

Mida usutakse judaismis?

Õnnistatud oled Sina, Issand, meie Jumal, maailma Valitseja, kes pühitses meid oma käskudega ja käskis meid süüdata Sabati küünlad.

Sabati palve

Iisraelis on 76% rahvastikust juudid.

Judaism on üks vanimaid **monoteistlikke** religioone. Judaismi rajajaks peetakse Aabrahami, kelle Jumal pärimuse kohaselt valis oma rahva esiisaks ja kelle mõjul hakati uskuma ühe jumala olemasolu. Judaismi alus on pühakirjaks peetav **toora,** mida meil tuntakse viie Moosese raamatu nime all. Selles on juutidele olulised lood ja Jumala käsud.

Ajaloost lähemalt

Juudid usuvad ühte Jumalasse, kes on tegutsenud nende rahva ajaloos. Judaism sai alguse pronksiajal 4000 aastat tagasi Lähis-Idas. Heebrealast Aabrahami loetakse judaismi esiisaks ja alusepanijaks, sest just temast sai alguse **monoteism** ehk ühe jumala uskumus. Juudid peavad ennast Jumala valitud rahvaks, kelle kätte on usaldatud Jumala käsud ning keda Jumal hoiab nii headel päevadel kui ka rohketes kannatustes.

Pärimuse järgi tõotas Jumal Aabrahamile ja tema naisele Saarale, et neist saab alguse suurearvuline rahvas. See rahvas pidi elama oma maal – tõotatud maal. Aabrahami järglased asusid elama Kaananimaale, praeguse Iisraeli piirkonda. Näljahäda tõttu liikusid nende järeltulijad Egiptusesse, kus muutusid ajapikku orjadeks. Moosese juhtimisel alustasid nad põgenemist tõotatud maale. Teel sinna anti pärimuse järgi Moosese kaudu kümme käsku, mis juhivad juutide elu ka tänapäeval. Juudid usuvad, et Jumal tõotas oma rahvast hoida, kui need kuulavad tema sõna. Alles paljude aastate pärast jõudsid juudid tõotatud maale ning rajasid Iisraeli kuningriigi. Judaismis peetakse kuningas Taaveti ja kuningas Saalomoni valitsusaega kuldajastuks.

monoteistlik religioon – usund, kus usutakse ühe jumala (ainujumala) olemasolu

toora – judaismi õpetuse aluseks oleva pühakirja kõige olulisem osa. tuntakse ka viie Moosese raamatuna

1800 eKr
Aabraham,
Mesopotaamia

1250 eKr
Mooses,
Siinai

967 eKr
kuningas
Saalomon

975 eKr
kuningas
Taavet

diasporaa – rahva kogukond, kes elab väljaspool emamaad

holokaust – II maailmasõja aegne juutide massiline hävitamine

natsid ehk natsionaalsotsialistid – Saksamaal pärast I maailmasõda tekkinud äärmusliku poliitilise liikumise esindajad, kes pidasid sakslasi kõige tähtsamaks rahvaks

tanak – juutide pühakiri, kristlased tunnevad seda vana testamendina; koosneb 39 raamatust, mis jaotatakse kolme rühma

Paljude aastate pärast vallutasid maa assüürlased, babüloonlased ja lõpuks roomlased, kes hävitasid juutide usukeskuse – Jeruusalemma templi. Paljud juudid pagendati kodumaalt ja nad elavad praegugi üle maailma laiali. Juutide asulaid väljaspool Iisraeli (nagu teistegi rahvaste kogukondi, kes elavad väljaspool emamaad) nimetatakse **diasporaaks**.

II maailmasõja ajal, 1939–1945 hävitasid **natsid ehk natsionaalsotsialistid** kuus miljonit juuti ehk umbes kolmandiku juudi rahvast. Seda sündmust nimetatakse **holokaustiks**.

Rahuaja saabudes hakati taotlema oma riigi rajamist. 1948. aastal loodi Palestiina nime all tuntuks saanud alale Iisraeli riik. Selle sammuga ei olnud rahul piirkonnas elavad palestiinlased. Konfliktid kestavad tänini.

Mida juudid usuvad?

Judaismi on nimetatud nii raamatuusundiks, käsuusundiks kui ka eluviisiks. Judaismis on 613 keeldu ja käsku, millest tuntumad on kümme käsku. Juudid usuvad, et igapäevaelus peavad nad järgima Jumala antud käske, mis on kirjas tooras. Peale selle on judaismis teisigi olulisi ja pühaks peetavaid tekste, nagu **tanak**, mis on kirjutatud rohkem kui 1000 aasta jooksul. Kristlik maailm tunneb seda vana testamendina. Siit leiab toora kõrval prohvetite raamatuid, tarkusesõnu, ajaloolisi jutustusi, psalme ja ütlusi. **Talmud** on üle 1500 aasta tagasi kirja pandud, juudi õpetlaste ehk rabide õpetuste kogu. See aitab Jumala käske mõtestada ja tõlgendada.

Juudid peavad Jumala nime JHVH nii pühaks, et seda ei tohi välja öelda ja selle asemel öeldakse *Issand*, *isade Jumal*, *Iisraeli Jumal* jmt. Teda peetakse maailma ja inimese loojaks, kelle ees inimene kannab oma tegude eest vastutust.

70
roomlased
hävitavad templi

1948
Iisraeli
riigi rajamine

Kümme käsku

- Sul ei tohi olla teisi jumalaid peale minu!
- Sa ei tohi valmistada enesele puuslikku.
- Sa ei tohi Issanda, oma Jumala nime kuritarvitada.
- Sa pead hingamispäeva pühaks pidama.
- Austa oma isa ja ema.
- Sa ei tohi mõrvata.
- Sa ei tohi abielu rikkuda.
- Sa ei tohi varastada.
- Sa ei tohi anda valetunnistust oma ligimese vastu.
- Sa ei tohi himustada oma ligimese omandit.

Toora on kirjutatud käsitsi kirjarullidele. Igal nädalal loetakse sünagoogis toorast üks osa. Kui ring on täis, alustatakse lugemist otsast peale. Vanimad toora käsikirjad on leitud Qumrani koobastest.

Poiss saab õiguse lugeda sünagoogis toorat 13-aastaselt.

Judaismi sümbol on kuuetipuline Taaveti kilp, mille leiab ka Iisraeli lipult. Kuusnurkne sümbol meenutab judaismi kuldaega kuningas Taaveti valitsuse all ning sümboliseerib Jumala kaitset Iisraeli üle.

kipa – must vildist mütsike, mida juudid kannavad enamasti palvetamise ajal

rabi – judaismis vaimne juht ja õpetaja

sabat – juutide hingamispäev, algab reedel päikeseloojangul ja lõpeb laupäeval päikeseloojangul

sünagoog – pühakoda, kus juudid koos palvetavad, õpivad ja suhtlevad

Judaism tänapäeval

Sõna „juut“ tähistab Aabrahami järeltulijat nii rahvuslikus kui ka usulises mõttes. Nõnda on paljud judaistid rahvuselt juudid. Teisalt ei tunnista kõik juudi rahvusest inimesed juudi usku. Judaistide seas on ka muust rahvusest inimesi.

Usklikud juudid kogunevad igal laupäeval **sünagoogi**, et tähistada sabatit. **Sabat** on juutide püha päev. Sel päeval ei tehta tööd, vaid käiakse sünagoogis teenistusel ning pühendutakse perekonnale. Judaismi vaimset juhti nimetatakse **rabiks.** Ta on õppinud tundma juutide pühakirju, pärimust ja ajalugu. Austusest Jumala vastu katavad juudi mehed oma pea musta mütsiga, mille nimetus on **kipa**.

Judaismi keskne pühapaik on Jeruusalemm. Paljud juudid käivad palvetamas Läänemüüri ääres, mis on ainus säilinud müür kunagisest Jeruusalemma templist. Judaismi kõige olulisem püha on paasapüha. Sellega meenutatakse, kuidas juudid Moosese juhtimisel pääsesid arvatavasti 1290. aastal eKr orjusest Egiptuses.

Maailmas elab umbes 14 miljonit juuti, kõige enam USA-s ja Iisraelis. Eestis elas 2011. aasta rahvaloenduse andmeil pisut alla 2000 juudi rahvusest inimese. Mitte kõik neist ei pea ennast judaistiks. Tallinnas tegutsevad sünagoog, juudi kultuurikeskus ja juudi kool.

Arutlemiseks

- **Judaism on rahvusreligioon, mida järgib vaid väike osa maailma rahvastikust. Miks see siiski arvatakse maailmareligioonide hulka?**
- **Juudid usuvad, et nad on valitud rahvas. Ometi on neile ajaloos saanud osaks palju kannatusi. Kuidas nad võiksid seda seletada?**
- **Vahel ütlevad ka mittejuudid, et nad järgivad kümmet käsku. Milliseid käske nad ilmselt silmas peavad? Milliseid käske pead sina endale oluliseks? Selgita paari tähtsamat.**

Tegevusülesanne

Uuri Google'i kaardilt, milline on Nutumüür ehk Läänemüür. Milliseid pühakodasid selle läheduses veel asub?

Mida usutakse kristluses?

Jumal ei ole ju läkitanud oma Poega maailma,
et ta kohut mõistaks maailma üle,
vaid et maailm tema läbi päästetaks.

Johannese evangeelium 3:17

- **üle 75%** rahvastikust on kristlased
- **74–50%** rahvastikust on kristlased

Kristlased jagavad juutidega usku ühte Jumalasse. Jeesus oli juut, nõnda on kristluse aluseks judaism. Kristlust eristab muudest monoteistlikest religioonidest usk, et Jeesus oli Jumala poeg. Kristlased usuvad, et pärast ristilöömist tõusis Jeesus kolmandal päeval surnuist. Seda sündmust nimetatakse ülestõusmiseks.

Ameerika Ühendriigid • Angola • Argentina • Armeenia • Austraalia • Austria • Bahama • Belgia • Belize • Benin • Boliivia • Bosnia ja Hertsegoviina • Botswana • Brasiilia • Burundi • Colombia • Costa Rica • Dominikaani • Ecuador • El Salvador • Ekvatoriaal-Guinea • Eritrea • Etioopia • Fiji • Filipiinid • Gabon • Ghana • Gruusia • Guadeloupe • Guatemala • Guyana • Holland • Horvaatia • Haiti • Hispaania • Honduras • Iirimaa • Island • Itaalia • Jamaica • Kamerun • Kanada • Keenia • Kesk-Aafrika Vabariik • Kongo • Kongo DV • Kreeka • Kuuba • Küpros • Leedu • Lesotho • Libeeria • Liibüa • Luksemburg • Lõuna-Aafrika Vabariik • Lõuna-Sudaan • Läti • Madagaskar • Malawi • Malta • Martinique • Mehhiko • Moldova • Montenegro • Mosambiik • Namiibia • Neitsisaared • Nicaragua • Norra • Paapua Uus-Guinea • Panama • Paraguay • Peruu • Poola • Portugal • Prantsusmaa • Puerto Rico • Põhja-Makedoonia • Réunion • Roheneemesaared • Rwanda • Rootsi • Rumeenia • Saalomoni saared • Saksamaa • Sambia • Serbia • Slovakkia • Sloveenia • Soome • Suriname • Svaasimaa • Šveits • Zimbabwe • Taani • Tansaania • Timor-Leste • Trinidad ja Tobago • Tšiili • Uganda • Ukraina • Ungari • Uruguay • Uus-Meremaa • Valgevene • Vanuatu • Venemaa • Venezuela • Ühendkuningriik

u 1800 eKr

u 1800 eKr
judaism

apostel – „läkitatu“; 12 esimest Jeesuse õpilast, ristiusu esimesed järgijad; rändjutlustaja ja koguduste organiseerija ristiusu esimestel sajanditel; evangeeliumi-, usukuulutaja

arheoloog – muinasteadlane, kes uurib minevikku esemeliste tõendite põhjal

evangeelium – „rõõmusõnum“; piibli osa, mis räägib Jeesuse elust ja õpetusest

impeerium – suur liitriik, mida valitseb keiser või kuningas

jünger – järgija, õpilane

kolmainsus, kolmainu Jumal – kristlik õpetus monoteistlikust Jumalast, kes on samal ajal nii Isa, Poeg kui ka Püha Vaim

messias, Kristus – „salvitu“; lõpuaegadeks tõotatud hea ja õiglane valitseja judaismis, vabastaja

patt – usulises tähenduses vastuhakk Jumalale ja tema seadustele

piibel – kristlaste pühakiri

uus testament – piibli osa, mis on kirjutatud pärast Jeesuse elu

Jeesus on ilmselt kõige enam kujutatud isik maalikunstis. Ei ole teada, milline ta täpselt oli. Arheoloog Richard Neave on tuletanud, milline ta võis välja näha.

Lähemalt ristiusu algusest

Kristlaste usu keskmes on Jeesus, kes tegutses umbes 2000 aastat tagasi praeguse Iisraeli territooriumil. Tema ema oli lihtne juuditar Maarja. Kristlased usuvad, et Jeesuse isa on Jumal. Jeesuse esimesed järgijad olid veendunud, et Jeesus on **messias**, kelle saatmist on lubatud juba juutide pühakirjades, et päästa inimkond **patu** ja **surma** käest. Selle usu kohaselt ilmus Jumal inimesena, et aidata paremini mõista: Jumal on inimkonnale hooliv ja armastav isa.

Jeesus tegutses Iisraeli aladel, mille oli vallutanud Rooma **impeerium**. **Uues testamendis** on kirjutatud, et Jeesus käis mööda maad, rääkis inimestele Jumalast, rõhutas andestuse olulisust ning pööras erilist tähelepanu vaestele ja haigetele. Samuti kõneleb kristlik pühakiri Jeesuse imetegudest. Jeesuse ümber kogunesid järgijad, selle tuumiku moodustasid 12 **jüngrit**.

Jeesuse tegevus ei meeldinud aga toonastele usuelu juhtidele. Kuna tema õpetus läks vastuollu judaismi õpetusega ja tema järgijate arvukus tegi murelikuks ka poliitilised võimud, mõisteti Jeesus ristisurma. Ta oli siis 33-aastane.

Kolmandal päeval pärast hukkamist avastas mõni tema järgija naine, et Jeesuse haud on tühi. Nad hakkasid kuulutama, et Jeesus on surnuist tõusnud ning tema surm lunastas inimeste patud. Jeesuse järgijaid nimetatakse kristlasteks.

Mida kristlased usuvad?

Kristlased usuvad, et Jeesus oli korraga nii täielikult inimene kui ka täielikult jumal.

Temasse uskudes on inimestel võimalik saada osadus Jumalaga ning igavene elu. Kristlaste arvates annab ülestõusmine tunnistust, et Jumala armastus ja andestus on surmast tugevamad. Kristlased usuvad **kolmainu** Jumalasse, keda on võimalik tunda Loojana, Jeesuse isikus ja Püha Vaimu kaudu. Püha Vaim on Jumala ligiolek maailmas.

Kolmainu sümbolina on kasutatud ristikheina, ent sageli leiab kristlikus kunstis ka triskelet.

Kolmjalg Karja kirikus.

Kristlaste pühakiri on **piibel**. Sellel on kaks osa. Esimene, vana testament on ühine pühakiri juutidega. Teine piibli osa on **uus testament**. Selles on neli **evangeeliumi** – terviklikku, kuid detailides erinevat raamatut, mis jutustavad Jeesuse elust ja õpetusest. Lisaks on apostlite tegude raamat, mis kõneleb algristikoguduse ajast, Jeesuse **apostlite** kirjad tollastele kogudustele ja nägemusi sisaldav ilmutusraamat. Lood, mida leiame uuest testamendist, levisid alguses suulise pärimusena. Praegusel kujul on need kirja pandud 1. ja 2. sajandil. Evangeeliumitest peetakse vanimaks Markuse evangeeliumi arvatavalt aastatest 60–75.

Kristlaste eetika alus on armastuse kaksikkäsk: armasta Jumalat üle kõige ja oma ligimest kui iseennast.

Kristlus tänapäeval

Järgijate arvu poolest on kristlus kõige suurem religioon. Kristlasi on maailmas 2,3 miljardit. Eesti elanikest oli 2011. aasta rahvaloenduse andmeil kristlasi üle 300 000. Kristlaste kõige olulisemad pühad on ülestõusmispühad, millega tähistatakse Jeesuse ülestõusmist surnuist. Tähtis püha on ka jõulud, mil tähistatakse Jeesuse sündi. Kuigi ajaloolased vaidlevad tema täpse sünniaja üle, arvestatakse läänemaailmas aega tema arvatava sünni järgi.

Kristlaste pühakoda on kirik. Paljud kirikud on põhiplaanilt ristikujulised. Rist on kristlastele oluline sümbol. See meenutab neile, et Jeesus suri ristil.

Ülestõusmispühade ajal etendatakse paljudes kohtades Jeesuse ristilöömisele eelnenud ja järgnenud sündmusi.

Arutlemiseks

- Milliseid uudiseid võiks tänapäeval pidada rõõmusõnumiks? Koosta ajaleheartikkel.

- Otsi piiblist üles evangeeliumid. Võid kasutada trükitud piiblit või netipiiblit: (http://piibel.net/#q=index).

  Võrdle nelja evangeeliumi tunnistust samast sündmusest:
  Matteuse evangeelium 28:1-10;
  Markuse evangeelium 24:1-12;
  Luuka evangeelium 24:1-12,
  Johannese evangeelium 20:1-10.

  Mille poolest need erinevad?
  Mille poolest on sarnased?
  Miks uue testamendi kirjutajad ei püüdnud neid lugusid ühtlustada?

- Võrdle Jeesuse kujutisi. Mida nende piltidega tahetakse Jeesuse puhul rõhutada?

Tegevusülesanne

RÜHMA-TÖÖ

Milliseid kristlikke kogudusi on teie lähikonnas? Võrrelge eri kirikute välimust ja interjööri ehk sisemust.

Mida usutakse islamis?

Armulise, helde Jumala nimel!

Kiitus Jumalale, maailmade Isandale,
armulisele, heldele, viimse kohtupäeva kuningale.

Sind me kummardame ja sind me hüüame appi.

Juhi meid mööda õiget teed, nende teed,
kelle peal on su soosing,
mitte nende, kelle peal on su viha, ja mitte ekslejate.

Koraani avasuura

23% islam

Afganistan • Albaania • Alžeeria • Araabia Ühendemiraadid • Aserbaidžaan • Bahrein • Bangladesh • Brunei • Burkina Faso • Djibouti • Egiptus • Gambia • Guinea • Indoneesia • Iraan • Iraak • Jeemen • Jordan • Kasahstan • Katar • Kosovo • Kuveit • Kõrgõzstan • Liibanon • Lääne-Sahara • Malaisia • Maldiivid • Mali • Maroko • Mauritaania • Mayotte • Niger • Omaan • Pakistan • Palestiina • Saudi Araabia • Senegal • Sierra Leone • Somaalia • Sudaan • Süüria • Tadžikistan • Tšaad • Tuneesia • Türkmenistan • Türgi • Usbekistan

Suuruselt teine religioon maailmas on islam, mis sai alguse 7. sajandil. Araabia keeles tähendab islam Jumalale alistumist ja rahu. Ka islam on monoteistlik usk – islamiusulised usuvad ühte jumalasse, kes on kõige looja. Muhamedi peetakse **prohvetitest** kõige olulisemaks, sest tema on viimane prohvet ning Jumala sõnumitooja, kellele ilmutati **koraan**.

- **üle 75%** rahvastikust on islamiusulised
- **74–50%** rahvastikust on islamiusulised

u 1800 eKr

Usutunnistus on ka Saudi Araabia lipul.

ilmutus – usulisele arusaamisele jõudmine erilise kogemuse, sõna või taipamise kaudu; äkiline milleski äratundmisele või selgusele jõudmine

koraan – islamiususliste pühakiri araabia keeles

mošee – islamisususliste pühakoda

prohvet – jumaliku sõnumi tooja

Ajaloost lähemalt

Muhamed sündis Araabias Mekas 570. aastal. Ta jäi varakult orvuks, töötas algul karjase ja siis kaupmehena. Viimasena nimetatud ametis sai ta palju rännata ning tutvus ka judaismi ja kristlusega. Talle ei meeldinud, et inimesed tema kodumaal on **ebausklikud** ning valitseb suur ebavõrdsus. Pärimuse järgi sai ta 40-aastaselt **ilmutuse** osaliseks. Ilmutused jätkusid elu lõpuni, iga kord sai ta teada osa koraanist. Selle peamine sõnum oli, et pole teisi jumalaid kui vaid üks ja inimesed peaksid elama tema tahte järgi.

Mediina sõjajalal olevad hõimud kutsusid Muhamedi omavahelist tüli lahendama. Muhamed lahkus koos poolehoidjatega Mekast Mediinasse aastal 622. Just sellest aastast arvestavad islamiusulised oma ajaarvamise algust.

Hiljem õnnestus Muhamedil vaenutsevad Araabia hõimud ühendada ja rajada islami seadustel põhinev riik. Islam levis kiiresti Araabias ning sealt edasi Aasiasse ja Aafrikasse.

Mida islamiusulised usuvad?

Iga **islamiusuline** püüab täita viit islami põhikohustust. Neid tuntakse islami viie alussambana.

Koraan on kirjutatud araabia keeles. Islamiusulistele on see Jumala sõna, mille 23 aasta jooksul dikteeris ingel Gabriel Muhamedile. Eestikeelne tõlge ilmus 2007. aastal.

u 30

632 – Muhamed sureb
622 – hidžra
610 – koraani ilmutused algavad
570 – Muhamedi sünd

1. Kõige olulisem on islami **usutunnistus**: „Pole ühtegi jumalat peale Jumala, Muhamed on Jumala saadik.“ Seda öeldakse iga palvuse alguses.
2. Islamimaades kuuleb **mošee** kõrgeimast paigast viis korda päevas kutset palvele, sest just nii palju peaks iga islamiusuline palvetama. Palveajad arvestatakse päikese liikumise järgi. Enne palvetamist enamasti pestakse ennast **rituaalselt**. Palvetatakse palvematil näoga püha linna Meka suunas.
3. Osa oma tulust annab islamiusuline igal aastal haiglatele, mošeedele ja vaestele.
4. Täisealised ja terved islamiusulised paastuvad igal aastal **ramadaani** ajal, mil nad ei söö ega joo päikesetõusust -loojanguni.
5. Meka on islamiusulistele kõige püham koht. Palverännak sinna on viies kohustus neile, kellele see on jõukohane. Seda erilist palverännakut nimetatakse **hadžiks**. Kõik hadžil osalejad kannavad valgeid palverõivaid.

hadž – islamiusuliste palverännak Mekasse islami kalendriaasta viimasel kuul

ramadaan – islami kalendri 9. kuu, mida peetakse pühaks ja mil tähistatakse koraani ilmutamist

rituaal – kindlate reeglite kohaselt läbi viidud tegevus, millel on usuline tähendus

usutunnistus – usu põhitõdede sõnastus

Islamiusu kese Kaaba tempel Mekas. Siin igatseb iga islamiusuline vähemalt kord elus käia. Kui islamiusuline palvetab, siis pöördub ta Kaaba templi suunda.

imaam – islami vaimulik

kalligraafia – kaunikujuliste tähtedega kirjutamise kunst

sunna – islami kirjalik pärimus, mis aitab mõista koraani

Islamiusuliste põhilised uskumused

- Usk ühte jumalasse. Enamasti kasutatakse Jumala kohta araabiakeelset sõna „Allah", mis tähendab „Jumal". Jumalal pole sugu ega kuju. Islamis, nagu ka judaismis, Jumalat sel põhjusel ei kujutata.
- Usk inglitesse.
- Usk pühakirjadesse, mis on saadetud prohvetitele: toora, piibel ja eriti koraan.
- Usk prohvetitesse, kellest Muhamed on viimane. Islami prohvetite seast leiame judaistlikust traditsioonist tuttavad Aadama, Aabrahami ja Moosese ning kristlusest tuttava Jeesuse. Erinevalt kristlastest ei usuta islamis, et Jeesus on Jumala poeg. Islamis usutakse, et kõikide prohvetite kaudu edastati usku ühte jumalasse, kes on inimeste vastu heatahtlik. Muhamed on viimane ja seega kõige olulisem prohvet.
- Usk viimsesse kohtupäeva ja elusse pärast surma. Parim tasu heade tegude eest on olla Jumala lähedal.
- Usk jumalikku ettemääratusse. Usutakse, et Jumal on kõikvõimas ja ilma tema tahtmiseta ei juhtu midagi. Siiski on inimestel vaba tahe teha head ja kurja. Lõpus peab igaüks oma valikute eest vastutama.

Islam tänapäeval

Islamiusulisele on tähtis alluda Jumala tahtele, mis on ilmutatud koraanis. Need, kes täidavad Jumala tahet, pääsevad paradiisi. Samuti peetakse oluliseks **sunnat**. See on kirja pandud pärimus Muhamedi ütlustest ja tegudest, mis aitavad mõista koraani. Sunnast leiame kuldse reegli: „Ükski teist ei ole seni tõeline usklik, kui ta ei soovi oma vennale sama, mida ta soovib enesele."

Nii mehed kui ka naised katavad Jumalale alistumise märgiks mošees pea. Mošees ei kasutata pilte, vaid see kaunistatakse geomeetriliste kujundite ja kalligraafilise pühakirjatekstiga.